

Časopis s podobami za slovensko mladino.
S prilogo: „Angeljček“

Štev. 10.

V Ljubljani, 1. oktobra 1897.

Leto XXVII.

Moj dom.

j, lepšega kraja
Nikjer ne poznam,
Kot kraj je domači,
Kjer dom svoj imam.

Na gričku samotnem
Tam hiša stoji,
V dolino cvetočo
Ljubo se smeji.

Ob hiši pa hlevce
Rogina ima,
Ki sladkega mleka
Obilo nam dá.

Cvetoč razprostira
Kraj hiše se vrt,
Kot da bi razgrinjal
Lep pisan se prt.

Drevesa mogočna
Na vrtu stojé,
Ki sočnega sadja
Nam mnogo delé.

V gredicah je zalih
Premnogo cvetic,
In petje poslušam
Tam pisanih ptic.

Ledine se lepe
V dolini vrsté,
Metulji po leti
Po njih frfolé.

Oj, lepšega kraja
Nikjer ne poznam,
Kot kraj je domači,
Kjer dom svoj imam.

Božidar Hojnikov.

Iz koč v palačo.

(Povest. — Spisal St. pl. Orlovič.)

IV.

Po kosilu je rekel dr. Pavel Kreslin:

»Mati, prinesite še jedno steklenico vina!« Mati se je namuznila in rekla odhajajoč očetu:

»Pavel je danes nenavadno dobre volje. Povprašaj ga vendar, oče, kaj ima?«

»Kako ne bi bil dobre volje, oče«, začne pripovedovati sin, »komaj sem bil rešil včeraj grofa Edlinga, že sem pomogel nekomu drugemu iz zadrege. Oče, vi si niti misliti ne morete, kdo da je bil. Nekoga smo si pridobili zopet za prijatelja, ki nam je bil dolgo največji sovražnik.«

»Kdo bi to bil?« ugiblje oče in se obrne proti ženi, prišedši iz kleti: »Pojdi sèm, nekaj novega!«

»Saj ne uganeta oba«, nadaljuje Pavel, »včeraj je bil pri meni Berger in me prosil deset tisočakov na posodo.«

»Berger?« vzklikneta hkrati oče in mati.

»Da, bogati tvorničar Berger! Ne veste, kako je bil prijazen, kako me je prosil oprostjenja za vse, kar nam je bil storil žalega. Še posebej mi je naročil, da vam naj povem, oče, da obžaluje svoje takratno obnašanje, ko vas je dal zapreti. Recite, ali ni to za nas največje zadoščenje, da si je bogati tvorničar izposodil denar pri meni, ki sem prebival nekdam malo več ko berač v njegovi palači?«

»Deset tisočakov si mu posodil, gotovo one, ki si jih zaslužil včeraj?« vpraša oče.

»Zaslužil? Kako govoriš, oče? Ki mu jih je podaril iz hvaležnosti grof Edling, tako se govori!« zavrne žena moža.

»Bergerjev prihod me je tako iznenadil, da nisem vedel družega storiti«, odgovori sin.

»Pa vendar to ni bilo prav«, govori mati, »jaz bi mu bila rekla, da naj pride jutri. Stvar je treba vendar prej pomisliti; toliko denarja na prvo besedo posoditi, to je nekaka lahkomišljenost!«

»Ti ne umeš takih rečij«, zagovarja oče sina. »Pavel je čisto prav storil; človeku se mora iz zadrege pomagati, potem pa bodi, kdor koli!«

»Ker si vsakemu potepuhu dal denarja toliko, kolikor je sam hotel, zato si si pa prihranil toliko. — Bergerju bi jaz že ne bila posodila.«

»Zaradi tega se vam ni treba prepirati, pijte rajše, tu je še vina«, reče Pavel in jima napolni kozarca iz nove steklenice. »Denar ni izgubljen, ker mi je Berger podpisal pobotnico in mi denar skoro vrne.«

»No, saj jaz sicer nič ne pravim, le-to mi še sedaj ne gre v glavo, zakaj se je prevzetni Berger, — kaj bi rekla? — zakaj se je, pravim, ponižal in prišel k nam po denar? Ali se vama ne zdi ta korak nekako poniževalen?

Za tem ne tiči nič poštenega, nič dobrega!« popravila je mati svoje prejšnje ostre besede.

»Prav časten je bil zanj ta korak«, odgovarja oče, »vidi se, da je Berger pošten človek, ki izpozna krivico in jo hoče popraviti. — Pavel, dopoldan sem videl na dvorišču kočijo in kočijaža, ki je spravljal dva lepa zelenka v hlev. Ne veš, kdo se je pripeljal?«

Pavel se po strani nasmeje: »Ali uganete? — Jaz!«

»Ti?«

»Dopoldan sem šel mimo prodajalnice Sternovega sina, svojega nekdanjega sošolca. Poklical me je, čestital mi na včerajšnjem uspehu ter mi ponudil na prodaj dva konja s kočijo. Veste, da sem že od nekdanj prijatelj konj, in ta ponudba se mi je zdela kakor nalašč zame pripravna. Mislil sem si: »Doma stoji prazen hlev, dober konj ohrani svojo vrednost in lepo je vendar, če se človek včasih popelje na izprehod s svojo živino.« Pogodila sva se; oba konja, voz in še mnogo krme mi je dal za petnajst sto goldinarjev, prav po ceni.«

»Za božjo voljo, konja si kupil, da se boš vozil ž njima na izprehod, Pavel, ali si izgubil glavo? Do sedaj sem še vedno upala, da bo kaj iz tebe, a nakrat si mi podrl vse upe, nakrat si postal zapravljevec iz same baharije«, karala je mati sina.

»Še od prej je slabe volje, ker si posodil Bergerju toliko denarja«, opomni oče in se obrne proti ženi: »Ne vem, zakaj te spravi vsaka malenkost v tak ogenj? Če je Pavel kupil konja in kočijo, s tem ni napravil denarja, taka stvar ohrani vedno svojo vrednost in, če se Pavel malo pobaha, saj se sme, saj se ima s čim: sami bogataši in grofje iščejo njegove pomoči in bogati tvorničarji hodijo k njemu po denar na posodo. Kar se pa tistega dostaje, da se bo vozil Pavel sam na prešet, to ni res. Če se bomo vozili, vozili se bomo vsi trije, torej tudi ti.

»In zakaj bi se ne, če nas ima Bog rad in nam daje srečo, in zakaj je ustvaril Bog prav za prav konje in kočije? Pavel se trudi in ubija od mladih nog, Bog blagoslavlja njegovo delovanje, denar mu prihaja v hišo, a on ga daje zopet mej ljudi. Ali ni to prav?«

»Beži, beži, ti si že pil«, zavrne žena moža in ne more si kaj, da se ne bi nasmehnila njegovi hipni gorečnosti in zgovornosti. Pogledali so se in začeli so se smejati vsi trije, Pavel je vstal, stopil na hodnik in zaklical na dvorišče:

»Jakob!« Urno je pritekel po stopnicah postaren kočijaž v temnosivi obleki, nekaki livreji, in se čvrsto postavil pred Pavla:

»Veleivate, gospod doktor?«

»To je naš kočijaž, mama, ali ni krepek dečko? Jakob, ali ste že kosili?«

»Ne, gospod doktor!«

»Danes smo nekako pozabili na vas, drugič bo že drugače. Mama, dajte mu kaj jesti!« Jakob je še vedno stal ravno kakor sveča, mati mu je namignila, rekoč:

»Idite z menoj!«

»Tako, milostiva!« nato se pokloni Jakob Pavlu in očetu ter odide v kuhinjo za materjo.

»Doktor mi je povedal stoprav pri kosilu, da je kupil ekvipažo, sicer vam bi bila že prej pripravila kosilo. Tu sedite k mizici in jejte! Ali ste dolgo služili pri gospodu Sternu?«

»Hvala, milostiva. — Dolgo, milostiva!«

»Kako dolgo vendar?«

»Štiri leta, milostiva.«

»Ali se vam je dobro godilo pri gospodu Sternu?«

»Dobro, milostiva!«

»Ali ste večkrat peljali iz mesta?«

»Da, milostiva!«

Ona se mu je začela smejati, ker se je držal ves čas tako resno in odgovarjal tako kratko.

»A zakaj odgovarjate tako na kratko? Ali ne govorite nikoli več?«

»Ne, milostiva!«

»Potem ste pa čuden patron!«

»Da, milostiva!«

»Zakaj vam je pa Bog jezik ustvaril, če ne govorite?«

Jakob je debelo pogledal, za hip je bil v zagati, vedel ni kaj odgovoriti, stavil mu menda še ni nikdo tako težkega vprašanja. Pomislil je, kako in zakaj rabi jezik, odgovoril je bistroumnno:

»Dles — dleskam ž njim, milostiva!«

Ona se mu je začela na ves glas smejati in je poklicala sina:

»Doktor, pridi vendar!« Pavel pride, Jakob skoči po koncu kakor pero in se mu globoko pokloni.

»Jakob, ali ste že kosili?«

»Hvala, gospod doktor!«

»Torej zaprezite!«

»Da, gospod doktor!« Nato se Jakob obema pokloni, vsakemu posebej, in odide.

»Čudnega kočijaža imaš, Pavel, nič ne govori; pravi, da ima jezik le za dleskanje.«

»Da, pravil mi je nekaj Stern o njem, da ni posebno bistroumen, zato pa poštena in zanesljiva oseba. Mama, dajte, napravite se, da poskusimo, kako se vozi v moji kočiji.«

Skoro nato so zadrdrala kolesa na dvorišču in začul se je peket konjskih kopit.

»Idimo torej!« opozoril je Pavel očeta in mater, na veži je že čakala kočija, na kozlu je sedel Jakob, z dolgim bičem v roki in s svetlim cilindrom na glavi. Najprej sta sedla na voz oče in mati, njima nasproti Pavel, ki je zaklical:

»Jakob, po glavni cesti poleg Bergerjeve palače in tvornice!«

Pavlov oče se je v kočiji naslonil in zrl ponosno po ulicah, mati je sedela ravno in se boječe držala za kolena, kakor bi se bala, da se vsak čas

splašijo konji, Pavel se je sedaj pa sedaj zadovoljno nasmehljaj in prijazno odzdravljaj ljudem, ki so ga po ulicah pozdravljali in se ozirali za njim.

»Pavel, skoro vsakdo nas pozdravi, kdor nas sreča«, pretrga oče molk, »kako prijetno se sedi na teh mehkih sedežih, in tukaj zadej, kako je tudi tukaj mehko, — moja grba se kar skriva v mehkih blazinah.«

»Saj pravim, ti si ga danes malo preveč pil«, oglasi se mati, katera se je že malo privadila vožnji, »pusti vsaj danes svojo grbo na miru!« Neprijetno je zadela Pavla beseda 'grba', spomnil se je onega prizora pred Federnovo grajsčino, ko ga je očitno zasramovala Bergerjeva Magda. Pa še nekaj drugega ga je neprijetno dirnilo: nehoté mu je šinila v glavo misel: »Vozimo se kakor visoka gospôda, a pogovarjamo se tako nizko in — — — neolikano!« In čutil je pri tej misli, kakor da ne bi sedel v svoji kočiji. Da bi se iznebil neprijetnega čuta, nagovoril je mater:

»Mama, ali vam taka vožnja ne ugaja?«

»Bi že, bi že, ko bi se nam le spodobila!« odgovorila je mati in ga posadila na prejšnje kočljivo mesto. Iz te duševne tesnobe ga je rešil prizor, ki se je vršil na vojaškem vežbališču, ko so se peljali baš mimo. Jakob je za hip ustavil konje. Debel feldvebelj je vadil dva kmetiška prostaka, jednemu vaja ni šla v nikakor v glavo. To je feldveblja tako jezilo, da se mu je tresel obilni trebuh od jeze in da so mu hotele oči kar iz jamic skočiti; rjovel je nad ubogim vojakom in ga je bil s pestjo v obraz:

»Ušivi vitez gnojnih vil, leni stroj za prebavljanje krompirja, delaj prav, sicer te ubijem kakor psa na cesti!« Vojak se je kar tresel od strahu in čim dalje bolj blede, ni čuda, da mu je šla vaja še manj od rok. Slišali so se še hujši izrazi in vežbanje bi se bilo nadaljevalo v enakem tiru, da ni prijahal na vežbališče višji častnik; ubogi trpin je bil rešen. Mladi odvetnik je dal konje zopet pognati.

»Mnogo sem že slišal o trpinčenju vojakov«, začel je Pavel, »a tacega še nikoli!«

»Pavel, ali ne bi mogel naznaniti surovega feldveblja?« vpraša oče.

»O prvi priliki se potegnem za revnega vojaka, dobro sem si zapomnil vnanjščino suroveža!«

Kočija je naglo zdrčala po cesti in prišla do Bergerjeve palače, kateri se je le malo še poznala nekdanja lepota; vse je bilo nekako zanemarjeno in zapuščeno.

»Poglej, Pavel, po parku, nikjer ni več onih lepih nasadov, drevje se je vse zaraslo kakor v gozdu, stezice, posute s peskom, pokriva trava in mah, — sama goščava!« opozori oče.

»Ni čuda, ko ni v palači več tistih ljudij«, pojasnjuje Pavel, »Egon je umrl, Magda leži menda še vedno bolna, gospa se je postarala, gospod tudi, — kdo bi torej skrbel za park?«

»Pa železno ograjo bi vendar lahko dali popraviti«, oglasi se mati, »vse je polomljeno, da se psi brez ovir shajajo v parku, in palačo bi tudi že izdavna lahko dali pobeliti; kako je zidovje od dežja raztepeno in umazano!«

»Saj pravim, pravega gospodarja bo treba, — Berger že nekdam ni bil dober gospodar!« pristavi oče.

»Poglejte, oče, delavci prihajajo po cesti iz tvornice, kako to? Za večerno uro je vendar še prezgodaj, ne-li?« vpraša Pavel.

»Da, tudi meni se čudno zdi!« odvrne oče. Voz se pripelje mimo tvornice. Po dimnikih ne buči, iz njih se ne vije črni, debeli dim, iz notranjih prostorov se ne sliši ropotanja strojev in koles: vse kaže, da je delo ustavljeno.

»Ne delajo več. Čudno! Kaj to pomeni?« začudi se oče. »Delavci nekako potrto odhajajo iz tvornice. Morda je kaka nesreča?« Jakob ustavi in Pavel zakliče prvemu delavcu:

»He, prijatelj, zakaj ste prenehali z delom?«

»Ali še ne veste, gospod, kaj se je zgodilo?« odgovori delavec in nevrjetno pogleda po družbi v kočiji. »Danes po noči je odpotoval gospod Berger, da nihče ne vé, kam. Zapustil je več dolga, ko je vse vredno. Prišli so cesarski uradniki, zapečatili skladišča, stroje in vrata tvornice. Vse bo menda prodano na dražbi in mi delavci nimamo za par dnij dela.«

Ta vest je potrla vse tri; molčé so gledali pred-se in Pavel je velel:

»Jakob, obrnite!«

Vso pot ni nobeden zinil besedice, vsak je sedel zatopljen v svoje misli, — prva vožnja jim ni uspevala zabavno.

»Mama, pripravite večerjo, opravka imam še v pisarnici!« s temi besedami se Pavel poslovi in odide zamišljeno v pisarnico. Najprej je pregledal delo uradnikov, govoril je strogo ž njimi, da se mu je očitno videlo, da je slabe volje. Pri vsem oprasku mu ni šlo iz glave: »Berger pobegnil, — odnesel mojih deset tisočakov!«

* * *

Po večerji je Pavel odšel takoj zopet v pisarnico in se ondi zakopal mej akte. Dolgo ni brskal, ko je nekdo potrkal lahko na vrata.

»Še po noči nimam miru«, zamrmral je odvetnik in zaklical nevoljno:

»Prosto!« Boječe je vstopila črna oblečena gospa in pozdravila z mehkim glasom, odvijajoč si pajčolan z obraza:

»Dober večer, gospod doktor. Saj sem prišla prav, k odvetniku doktorju Kreslinu?«

»Čisto prav, gospa, kaj želite? Pozno je sicer že, uradne ure so že minile, a bodi si, kaj vas je privedlo k meni?«

»Gospod doktor, ali me ne poznate več? Ali ne poznate več soproge tovarničarja Bergerja?«

»Oprostite, gospa, takoj vas nisem izpoznal!« opráščal se je odvetnik in vstal, ponudivši gospé stol. Nepriličen mu je bil ta nočni obisk, a vendar je bil radoveden.

»Jaz sem Bergerjeva soproga!« začela je ona in vzela iz žepa robček, da si otre solzne oči.

»Vem, a kaj želite, gospa?«

»Saj res, vi še ne veste vsega, oprostite, gospod doktor!«

»Vse vem, gospa, vse sem videl sam!«

»Ne, ne, gospod doktor, vi si tega misliti ne morete«, rekla je nekoliko glasnejše in bridko zaihtela. »Predno povem, po kaj sem prišla, razodeti vam moram veliko skrivnost. Včeraj zvečer mi je odkril soprog, predno je od-potoval, da je vaš oče njegov brat, da je on sam vaš stric in jaz vaša teta!« Ta novica je presenetila odvetnika dr. Kreslina, da ni mogel najti za hip pri-merne besede. Molčala sta oba nekoliko časa, ona si je brisala oči in mu začela nato praviti počasi in tiho vso povest.

»Torej tako, milostiva«, rekel je odvetnik, ko je ona končala, pristopil je bližje in ji podal roko, »pozdravljam vas, gospa teta. Prosim, idiva gori k mojim starišem!« Natihoma si je zašepetal: »Uboga žena, živela si tako dolgo v družbi surovega in hudobnega moža.« Uboga žena se mu je začela smiliti in nekak stud ga je napolnil do nje soproga: »Tako zlôben! Mojega očeta, svojega brata, je zavrgel in ga kesneje celo preganjal? iz zlobnosti je sedaj še mene opeharil za tako svoto.«

»Prosim, počakajte še malo, gospod doktor«, prosila je Bergerjeva gospa, »da vam povem, zakaj vas tako pozno nadlegujem. Oh, saj veste, kako je z mojo Magdico, ves čas leži kakor na pol mrtva na postelji, sinoči ji je bilo jako slabo, kar blesti se ji je začelo, a danes je še huje, poklicala sem patra Flora, da jo tolaži in bedi pri nji; ubožica je rekla, da bi vas rada videla, svojega tako dolgo prikrivanega bratranca. Prosim, idite z menoj, — oh, morda mi ugasne še nocoj!« Ihteč je šla nato za odvetnikom v prvo nad-stropje. Oče in mati sta sedela še v jedilnici, oče je čital na glas, a mati je poslušala in pletla. Gospa Bergerjeva je bila v silni zadregi, a dr. Kreslin je uravnal vso stvar, da se je gladko iztekla, oče in mati mladega odvetnika sta bila oba jako prijazna z nesrečno gospo in jo tolažila, kakor sta vedela in znala. Odvetnik je dal skoro nato zapreči, odpeljal se je z Bergerico, katera se je z olajšanim srcem poslovila od prijaznih Pavlovih roditeljev.

»Moj Bog, novo sorodstvo in kako?« vzdihnila je mati, ko se je odpeljal sin v Bergerjevo palačo. »Ti, kdo bi si mislil, da se nahajajo tudi mej visoko gospôdo taki hudobneži. Kaj praviš ti na to, Peter?«

»Nič«, odgovori mož, ki je ves čas otožno in zamišljeno molčal, »boljše bi bilo, da ne bi tega izvedeli nikoli; če smo tako dolgo srečno živeli brez takega sorodstva, ostali bi tudi nadalje še lahko brez njega. Imeti takega brata, ali pa nič — — —!«

»Opraviva večerno molitev, Peter, pozno je že!«

Ob koncu počitnic.

Melike počitnice so pri kraju. Od vseh strani se pomika ukaželjna mladež proti mestu. Nekateri bolj lahkoživi dijaki se poslavljajo z žalostnim obrazom; drugim pa, ki se bolj zavedajo resnobnih dolžnostij, vrlo ugaja, da se zopet z novo vnemo poprimejo koristnih nauk.

Pa precej prve dni, vem, da ne bode Bog vé kaj z učenjem. Sedaj boste komaj dopovedali svojim dragim tovarišem, kaj ste prijetnega ali neprijetnega doživeli v dolgih počitnicah. Poznam nekoga, ki bi že tako rad povedal svoje dogodke, da kar ne more čakati in je že meni po nekoliko izdal, še predno so bile počitnice pri kraju. Grbančevega Tineta ménim, tistega petošolca, saj ga menda poznate. To vam je izvrsten dečko, ki zná poleg šolskih predmetov še marsikaj posebej, zlasti ga veseli risanje in slikanje. Že mnogim sosedom je spretno poslikal deščice na čebelnih panjih, in z golim svinčnikom je narisal že nekaj tako lepih podob, da so jih dejali v okvir in obesili na steno.

Oni dan mu je pa šinila nova misel v glavo. Pri mestnih otrocih je večkrat z zanimanjem opazoval, kako se vrlo zabavajo z drakonom, ki ga izpuščajo v zrak. Jej, kako bi bilo lepo, ko bi tudi doma izpustil tako zver v zračne višave; kako bi strmeli vaški otroci, ki še nikoli niso videli kaj takega! Na vsak način mora tudi Tinček, predno poidejo počitnice, izgotoviti takega drakona; pa ne kakega pritlikavca, marveč drakona - velikana.

Ker je ménil vaško mladino iznenaditi, pa tudi nekoliko prestrašiti, zato je prikrival svoje delo. Vse je moralo ostati tajno; samo njegov najzaupnejši prijatelj, sosedov Janko, je smel gledati in pomagati, pa sestrici Metki je tudi razodel, kaj da namerava, ker se itak ni dalo popolnoma zakriti.

Prvotno je nameraval naslikati pravcatega drakona, z bliščečimi luskinami, velikim grebenom, s strašnim repom, grozovitim žrelom i. t. d.; a to bi bilo za otroke le prehudo, pa tudi bi bilo težko narediti tako široko ploščino, da bi se mogel veter upirati vanjo. Torej premeni svoj prvotni načrt ter napravi veliko človeško glavo z dolgimi lasmi, češ, da tudi to bode veličasten prizor, če bode tak orjak plaval po zraku, in ne majhen strah takrat, kadar se spusti proti zemlji!

A takega »zmaja« narediti, ni lahko delo. Že štirinajst dnij je iskal in znašal od vseh strani potrebnega gradiva; neumorno je strigel, prirezaval, meril, lepil, slikal itd. Slednjič se mu zdi, da je delo dovršeno: lep »zmaj«, da ga je umetnik sam vesel! Vendar ne upa si še ž njim nastopiti v javnosti; kaj pa, ko bi se ne posrečilo!? Le samo svoja dva zaupnika vzame s saboj in skrivaj jo mahnejo na samotni kraj poleg hrastovega gozdiča, kjer ni bilo drugih ljudij ob tem času, da bi najpoprej napravili »preskušnjo!«

Tinče je sicer znal vsa pravila, kako se drakon polagoma izpušča kvišku; a noče se mu prav sponesti. Slednjič se začne zmaj pravilno vzdigovati, — kar nenadno potegne hud piš od nasprotne strani in ga siloma zanese med vejevje starega hrasta. Oj, koliko je bilo truda in napora, predno je bil ubogi

zmaj rešen izmed rogovilaste hrastovine! in pa kako je bil sirotej razpraskan in ranjen! A nesreča modri; takoj se odstranijo od drevja in se pomaknejo na prosto planjavo. Pogumni Tinče poskusi na novo svojo umetnijo; a kaj pomaga, ko pa pride takoj zopet nova nesreča, in sicer dokaj hujša memo prve.

Sem od vasi namreč je prikorakal Logarjev lovec in pred njim tolpa psov. In ko zagledajo izpočiti in razposajeni psi od tál se vzdigajočega zmaja, takoj se spustijo za njim in drug pred drugim se zaganjajo, rohnijo in lajajo. Nekaj časa se Tinček vojskuje, a dobro vedoč, da razdraženim psom ni zaupati, jim žalosten v milost in nemilost prepusti prelepega zmaja ter jokaje gleda od strani, kako je v kratkem času razdejano delo štirinajstdnevnega truda. Letos toraj ne bode »veličastne« predstave! Še dobro, da se je izvršilo vse tako skrivaj. Ko bi le še lovec hotel molčati! Pa menda do tajnosti Tinčku samemu ni toliko; sicer bi bil zamolčal tudi meni ta ponesrečeni poskus. Tudi poguma mu ni vzela nesreča. Obratno; sedaj pravi, da bode nalašč naredil še večjega zmaja in ga o prvi ugodni priliki izpustil raz ljubljanski grad, da bode ponosno krožil nad mestom. Če se mu posreči »podjetje«, vam sporočim; če ne, pa ne.

Jesensko solnce.

Kako je tiho vse okrog,
Življenja nima dol in log;
Utrujeno z neba višine
Nas gleda solnce na nižine.

Umira že mu topli žar,
Slaboten je neba vladar;
A vendar vse še moč je zbralo,
Jo v bojah dičnih k nam poslalo.

In solnce meni zdi se to
Umirajočega oko,
Ki še poslednjič se razvname,
Okrožje srka v sé — objame.

Le glej na zemljo, solnce ti,
Jesenske te poglej dari;
Moč zime kmalu bo pri kraji,
V pomladnem nas pozdraviš raji.

Andr. Rapč.

Naši vzorniki v zgodovini.

6. Makabejski bratje in njih mati.

Go junaško družino že poznate iz svetopisemske zgodovine. Zato vam je ne bom obširno opisoval in ponavljal že znanih rečij; marveč le opozoriti vas hočem na nekatere vrline, katerih morebiti še niste sami tako premislili in spoznali.

Skoro neki svet strah prešine naše srce, ko se v mislih oziramo na to sveto družino. Sedem junaških sinov šteje; očeta ni več, pač pa jih ganljivo skrbno nadzoruje sveta mati. O očetu nam sv. pismo sicer ne pové ničesar; a lahko si mislimo, da je moral biti izvrsten mož, ki je vzgojil tako vrle

sinove — same junake-mučence! Tudi v sorodu ni bila ta izredno hrabra družinica pravim Makabejcem; vendar se imenuje tako, ker je živela v istem času in kazala jednakega duha, toraj je bila po duhu sorodna, vredna tega imena.

Mučeni so bili leta 166. pr. Kr. v Antijohiji na Sirskem. Tam je vladal kralj Antijoh IV. Epifan, ki je zahteval od tamošnjih Judov, da morajo vsi zapustiti pravega Boga in prestopiti v grško malikovalstvo. Hudo preganjanje se je vnelo. Trinog ni poznal usmiljenja. Sodbo in mučenje Makabejske družine je vodil kralj sam.

Najprej jim zapové jesti svinjsko meso, kar bi bilo toliko kakor odpad od vere. Vsi odgovoré: »Ni nam dovoljeno!« Sedaj jih ukaže kruto pretepati z biči in jermeni; a vse voljno pretrpé. Nato začne srdito pretiti, kazaje jim mučilne priprave. Pri Babiloncih, Perzih in drugih vzhodnih narodih so navadno kaznovali z ognjem. Dal je razbeliti ponve in kotle. Taka ponev je bila tolika, da je šlo vanjo vse telo človekovo, kateremu so poprej porezali posamezne ude, posebno prste na nogah in rokah; truplo so polagoma pekli v ponvi, odsekane ude pa v kotlu.

Ker se pa tudi takega pretenja ne ustrašijo, prične se prestrašno mučenje. Nalašč pa ni hotel trinog kar vseh hkrati umoriti, ker je mislil vsaj nekatere s tem preplašiti, da odpadejo. Tudi jim je hotel pomnožiti trpljenje, ker prestati jim je bilo tako tudi srčno mučenje, ko so morali gledati svoje ljubljene brate v tolikih bolečinah. Koliko je morala prestati osobito uboga mati, ki je prišla zadnja na vrsto!

Prvi pride na vrsto najstarejši. Ker je tako odločno spoznal svojo vero, mu najprej jezik izrežejo; potlej mu kožo z lasmi z glave potegnejo, kar dela silne bolečine in je bilo v navadi le pri najbolj divjih narodih (»skalpovanje«); slednjič mu še na konceh odsekajo roke in noge in položijo trup v razbeljeno ponev, da se še živ polagoma peče.

Vse to so morali mlajši bratje in mati gledati; a ni jim vzelo poguma, marveč še bolj jih je osrčilo, ker so se mej seboj opominjali k vstrajnosti.

Jednako je bil mučen drugi brat. V sredi mučenja trinog nekoliko preneha in ga vpraša še jedenkrat, li noče jesti svinjine? Odločno odgovori: »Nočem.« Umiraje še reče: »Brezbožnež, ti nam sicer sedaj vzameš življenje; Bog pa nas bode zopet obudil k večnemu življenju!«

Tretji brat pa že kar roke steguje in jezik molí, da bi bil prej mučen, in se tolaži s tem, da bode zopet vse ude sprejel na dan vstajenja.

Z isto stanovitnostjo trpé tudi četrti, peti in šesti brat. Kralj sam in vsi navzoči se čudijo toliki srčnosti.

Živa sta le še najmlajši bratec in mati. Vsaj najmlajšega méni kralj pregovoriti, češ, da ni tako močan, da bi mogel prestati take bolečine. Skuša si ga najprej pridobiti s prijaznostjo in obljubami. Ker se mu to ne posreči, ukaže materi, naj mu prigovarja, da bi poslušal kraljev ukaz ter vsaj on ostal še živ. Mati pa se skloni in sinku prigovarja v svojem domačem jeziku, ne da bi spolnil kraljev ukaz, marveč božjo zapoved. Govorila je mati v svojem domačem (judovskem) jeziku, da bi je kralj ne razumel; pa

tudi zato, da bi šlo sinku bolj do srca, ako sliši materine opomine v istem jeziku, v katerem je od nekdaj poslušal materine nauke. In kako spretno zná navduševati: spominja ga vsemogočnega Stvarnika; kaže na njegove brate, ki so se izkazali vsi po vrsti tako vrle junake, naj jih bode tudi on vreden; opozarja na prihodnje življenje, kjer bodo zopet vsi združeni.

Mladenič je tako navdušen, da ne more čakati konca; marveč ko še mati govori, vsklikne: »Kaj čakate? Nisem pokoren kraljevi zapovedi, marveč božji postavi.« Kralj se vnovič razsrdi in ga dá še hujše mučiti nego njegove brate. Nazadnje umrje še mati!

Takim vzorom ni treba še pridevati posebnih naukov in opominov, ker sami dovolj glasno učijo. Le to naj pristavim, da so ti vrli junaki živeli v stari zavezi, toraj niso imeli še tako jasnih naukov, kakor jih imamo mi, in ne toliko dušnih pomočkov, kakor mi. Kolika sramota toraj za vsakega katoliškega kristijana, če zvesto ne izpolnjuje še navadnih, lahkkih dolžnostij!

Božje cvetke povsod cvetó.

I.

Veselo življenje vlada v mestecu K. Veliki, teden dnij trajajoči semenj je tako oživil sicer tihotno mestece. Množice praznično oblečenih ljudij prehajajo iz ulice v ulico, in od vseh stranij dovažajo vozovi še novih gostov. Marsikateri prijatelji, ki se niso več videli od lanskega semnja, se veselo in presérčno pozdravljajo.

Pravo življenje, pravi semenj pa je zunaj mesta na takozvanem »Polju«. To je prostorna, malo s travo zaraščena planota, katero od jedne strani obrobja deroča reka, od druge pa nizki griči, zadaj se pa razprostirajo skrbno obdelane njive. Ob obeh straneh široke ceste stoji šotor pri šotoru, večje in manjše prodajalnice, v katerih se dobi za malo beličev obilo, za nekoliko kron vse. Seveda, za denarne ljudi je pa tudi mnogo dragih rečij.

Še celo družba glumačev je prišla na semenj. Kako so se neki našli ti ljudje? Tu je »načelnik«, majhen, debel možiček, starikav, pristno židovskega obraza, ki se vedno na smeh drži; žena njegova pa je velika, sloka, črnih las in očij kakor on, a sitnega, dolgočasnega obraza, in dva živahna mladeniča vrlo izurjena v svojem poklicu. Jeden njiju, »Pavliha«, z grdo pobarvanim obrazom, se je navidezno prav težko in le s pomočjo načelnika spravil na vrv; nekaj časa se je delal prav neumnega, na zadnje je pa na koncu, kjer je bila vrv nad vodo potegnena, s kislim obrazom vanjo cepnil na veliko zabavo gledajoče množice; a kmalu se je izkobacal iz plitve vode ter legel na solnce mokro kožo sušit.

Oba mladeniča sta ugajala občinstvu, a največ dobička je imel g. Samson, — tako se je imenoval načelnik, — od umetnosti male dvanajstletne deklice.

Od začetka ni nikdo zapazil deklice, ki je bila najraje v ozadju. Bila je kaj slabotna, bledega obraza, črnih očij pa plavih las. Nje kretanje ni bilo odveč gibčno, videti je bilo, kakor da je malo šepasta. A ko se je nje noga dotaknila vrvi, postala je kakor električna. Niti najmanjšega strahu ni bilo na njenem obličju, z žarečim očesom in lahno zarudelim obrazom je hitela od vrvi do vrvi, kakor bi bila na tleh, vse to pa s toliko ličnostjo in ljubeznivostjo, da je očarala vso ogromno množico gledalcev. Radostnega ploskanja ni bilo konca ne kraja. Ko je potem zopet lahko na zemljo skočila, obsuli so jo gledalci ponujaje ji marsikateri novčič.

Z nekim ponosnim veseljem je gledal stari žid tako slavljenje.

»Prav dobro!« šepeta i danes kot vsikdar.

»Škoda deklice, lahko bi bila kaj boljšega, ko bi bila v dobrih rokah«, méni marsikateri meščanskih gledalcev.

II.

Dva dni po semnju sedi g. župnik, častitljiv starček, ves zamišljen pri svojih knjigah, ko nekdo potrka na duri.

Z globokim priklonom vstopi g. Samson ali »gospod voditelj umetniške družbe«, kakor se je sam predstavljal gospodu župniku.

»Vidim, kako Vas je presenečil moj pohod, častiti gospod župnik«, tako je začel.

In res je bil g. župnik na prvi hip tako osupnjen, da niti vprašal ni, kako mu dojde taka čast. Samo priklonil se je ter molče povabil prišleca, naj se vsede poleg njega na stol.

»Castiti gospod!« nadaljuje Samson, »dovolite, da Vam za uvod svoji prošnji povem tužen dogodek.«

»Skoraj bo deset let, kar smo imeli več predstav v glavnem mestu naše pokrajine. Prav dobro se nam je godilo tedaj. Najspretnjši mojih umetnikov je bil vesel Avstrijanec. Ker je bil tako prijazen in nenavadno ročen na vrvi, priljubil se je vsem. O, da bi ga bili videli, častiti gospod«, vsklikne Samson, ves navdušen za tako izredni talent.

Župnik mirno posluša.

»A sedaj pride osodepolen dan, nikdar ga ne pozabim. Dné 20. oktobra je bilo, viharen, pust jesenski dan; pa vendar se je sešlo premnogo ljudij, da vidijo našega umetnika — tako so ga imenovali vsi — kajti kljubuharju, ki je gledalce nadlegoval ter jim odnašal klobuke, je hitel od jedne strehe do druge. A nenadno — še sedaj mi zveni po ušesih prestrašni vik — je vihar hujše potegnil in mu vrv spodnesel. Z desno nogo se je oklenil vrvi. O, to je bil grozepolen položaj! Predno smo mu mogli pomagati, premagal ga je vihar, z glasnim udarcem je padel na trda tla. Kmalu potem je izdihnil svojo dušo.

Strašni stok pa ni bil njegov, ampak njegove mlade žene, ki je bila pri grozni nesreči navzoča. Neskončna tuga se je polasti ter jo kmalu spravi pod zemljo.

Malo pred smrtjo — zadnji čas ni mogla več govoriti — postane jako nemirna ter gleda po svojem otroku, dveletni hčerki. Čez dlje časa spoznamo nje željo, da bi namreč rada nekaj zapisala.

Dete je bilo nje zadnja skrb. Zapisala je pa to-le.« Pri teh besedah podá Samson g. župniku staro listino.

Pisava se je težko čitala; hudo se je tresla roka, ki je to pisala.

Župnik čita: »Usmilite se za božjo voljo mojega otroka in skrbite zanj; a rotim Vas, da ga vzgojite v katoliški veri.«

»Roditelja sta bila katolika«, pojasnuje Samson. »Prvi del svoje umrli ženi dane obljube sem zvesto izpolnjeval. Skrbel sem za deklico in jo varoval, kakor da je moja lastna hčerka. Da sem jo vzgojil za plesalko na vrvi, mi ne bode štet v zlo; to je moj poklic, živeti moram ob čem. A to ji je bilo že prirojeno, kajti urila se je na tihem in me potem prosila toliko časa, da sem ji dovolil na vrv. Ona je zvesta nasledovalka svojega očeta, občinstvu tako priljubljena kot on.

A sedaj bi prosil, častiti gospod, da mi pomagate izpolniti še drugo polovico dane obljube«, sklepa Samson. »Do sedaj nisem imel prilike za to. Dva meseca ostanem v tej pokrajini, in ta čas bi pustil deklico tukaj. Bi-li ne bili, prečastiti, tako dobrotni, da bi deklico poučevali ter jo seznanili z vsem, kar je vedeti katoliku? Truda se ne bojte; naj stane kolikorkoli.« Pri zadnjih besedah je nekoliko privzdignil svojo polno mošnjo. To je sililo starega župnika na smeh, dasi je bila stvar sama na sebi tako resna.

»Dobro«, pravi, »se homo že pogodili, prav rad sem Vam na službo, a bojim se, da bo odločeni čas malo prekratek.«

Predno se Samson posloví, omeni še, da Marijca ne vé nič natančnega o smrti svojih starišev in da tudi ni treba, da kdaj izvé žalostne dogodke.

(Konec prihodnjič.)

Jesenski cvetici.

Jesenskem vrtu si jedina,
Vse druge vzel je piš vetrov,
Ki čez poljane so zaveli,
V zaslužen sen zemljo odeli.
Kje, kje je cvetna zdaj dolina,
Kje pevec radostnih milina?

Le ti stojiš samotna v travi,
Spomin budiš veselih dnij;
Samotna v svet se tu oziraš,
Solze slovesa si otiraš.
Slovó kričijo ti žrjavi,
V slovó so moji ti pozdravi.

Le cveti mi, cvetica zala,
Življenja cvetnega znanik;
Spomin mi v duši lep porajaj
In z upom v cvet me spet napajaj.
Le cveti, srčna tebi hvala,
Pomlad v jeseni si mi dala.

Andr. Rapè.

Moja zajčja noga.

(Basen.)

Bežiš, uboga zajčja noga,
Na mizi prašni pred menoj,
Najlepši zajec izpod Roga
Bil gospodar nekda j je tvoj.

On vladal zajčjemu je rodu,
Ves gozd je bil njegova last.
Kako si bila mu po godu
Na begu, — kaka zate čast!

Iz zelnika odnesla tata
Hitrejše vselej si ko blisk,
Če zadrevila psov se jata
Za njim je kdaj na lovčev pisk.

Zato te on nad vse hvaležno
Na mah polagal je mehak,
In šapico občutno, nežno
Te grel kožušček je gorak.

Zakaj usoda te nemila
Je vrgla v prah, v ta pusti kraj?
Lahko najlepšega nosila
Bi zajca v gozdu še sedaj!

„O molči mi o taki slavi,
Ne golči takih mi besed,
Saj ti ne veš, kaj to se pravi,
Nositi plašno mevžo v svet.

Kako sem srečna in vesela,
Čeprav na prahu tu žedim,
Da sem plašljivca se otela,
Da v svet ni več mi treba ž njim!“

Greg. Gornik.

Listje in cvetje.

Nekaj cvetličja iz pesništva.

(Nabira in razkazuje St. pl. Orlovič.)

f) Iz metonimije se izvaja:

a) Evfemizem stavi mesto ostrih milnejše, mesto žaljivih bolj prizanašljive, mesto manj spodobnih spodobnejše izraze, vendar tako spretno, da čitatelj takoj pogodi reč, katero je mislil pisatelj, n. pr. Nalašč tako praviš (= lažes se); bili so precej glasni (= prepirali so se).

Slična je litotes, ki pa pripada sinekdohi; ta kaže svojo krepkost v nasprotni negaciji, n. pr. to ni mala reč (= jako imenitna); to ni bilo posebno lepo dejanje (= sramotno dejanje).

b) Ironija je prilika, ki pové ravno nasprotno temu, kar hoče izraziti. Nje namen je krepkeje izražati nevoljo, grajo, zasmeh. Jako zbadljivi ironiji pravimo sarkazem. N. pr. ironija je, če se reče slabemu učencu odličnjak, strahopetniku neustrašen junak, mršavemu konju iskri „arabec“ i. t. d. Joba je zaničevala njegova žena: „Ali še ostaneš v svoji priprostosti? Le hvali Boga, pa umri!“ So-

vražniki so zaničevali Kristusa na križu: „Aha, kako tempelj Božji podiraš in v treh dneh zopet sezidaš!“

c) Perifraza označi predmet, ne da bi ga imenovala, s tem, da našteje dozorno njegova svojstva. Od zagonetke se razlikuje v tem, da pogodimo stvar brez dolgega ugibanja, n. pr. Pojdeš kmalu v krtovo deželo (= v grob); „svitli milijoni na nebu“ (= zvezde).

Pač sanjaš o krajih, kjer solnce toplo
Sestricam, družicam se smeje,
Kjer cvetje dišeče in sadje zlato
Visi od citronove veje. („Zaostali ptič“.)

Včasih se nakopiči ob jednom več podob, n. pr. „Dijak je pogorel pri poskušnji“. Izraz „pogorel“ naznanja najprej metonimijo, ker ima pomen, da je pogorelo imetje, ne človek sam; a ob jednom je tudi metafora, ker nam hoče pravo za pravo povedati, da je tak dijak po svoje jednako nesrečen, kakor posestnik, kateremu je vse pogorelo. — „Laž ima kratke noge“. Tu imamo personifikacijo, pa tudi ob jednom metaforo, ker se dá laž tako hitro vjeti, kakor človek majnih nog.

Pregovori, izreki in pametnice.

(Zapisal A. K. Sežun-ov.)

40. Kdor bližnjega odira,
Ta sebi hišo podira.
41. Kdor pred sovražniki beži,
Ta še prijatelje zgubi.
42. Kdor hrani ljubezen do zadnjega,
Je tudi življenja do konca vesel.
43. Vsakdor se za življenje uči,
Po dnevi in zvečer pri luči!
44. Dokler se sami ne spoznamo,
V življenju pač slabo veslamo.
45. Ne z besedo, kaži v dejanju,
Da si v pravem že spoznanju!
46. Malo želi in pa malo upaj,
To drži zadovoljnost skupaj.
47. Nikar ne želi previsoko,
Da kdaj ne padeš pregloboko.
48. Le bodi časih tudi smešen,
Pa pazi, da ne boš pregrešen.
49. Lenuh je nevarno bolan,
Pa tudi še slab kristijan.
50. Kdor si povsodi prijateljev išče,
Ta si pripravlja kaj slabo ležišče.
51. Kdor rad obilo kolne,
Naj gre med umobolne!
52. Vsako delo ima svojo ceno.
53. Svojih slabosti nikdar ne premislimo
dosti.

54. Slaba vera — slaba mera.
55. Povelje dajaj kratko — a dolgo stavi
prošnjo,
Potem si prav oprtal med svetom svojo
krošnjo.
56. Roda smo jednega — srca različnega.

(Dalje prih.)

Zastavica.

(Priobčil Jos. Mlinan.)

V grmu sem bila vzgojena,
Potlej na dan prinesena.
V službo zdaj grem
K raznim ljudem.

Mlad me gospodek pokliče,
Kadar na sprehod ga miče;
Več, češ, velja,
Če greva oba.

Stariše dobre obiščem,
Prostor pripraven poiščem,
Dečku sem strah,
Gleda me plah.

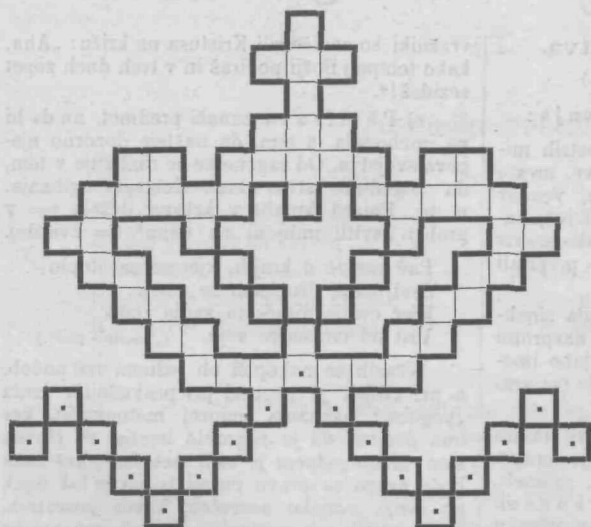
Reveža rada podpiram,
Zvesto dari ž njim nabiram.
Kdor me ima,
Proč me ne dá.

Reči pa moram resnico:
Kratijo zdaj mi pravico;
Svetu na kvar?
Meni nič mar!

(Odgonetka uganke in imena rešilcev v prih. listu.)

Naloga.

(Priobčil Cid Em Nafr.)

Sostavite zloge: a, bad, ber, bo,
bo, br, dem, dron, du, ee, him, iz,
je, jo, ki, krim, mor, mož, na, nan,
ni, o, o, o, or, se, ti, to, vi, z,
zla, žič, (l) — v besede sledečega
pomena:

1. predlog, 2. predlog, 3. žu-
želka živini nadležna, 4. glodavec,
5. južno-amerikanski noj, 6. šta-
jersko mesto, 7. stoječa voda,
8. potok v Sveti deželi, 9. pomoč
slabim očem, 10. svet mož ob koncu
stare zaveze, 11. del glave, 12. šte-
vilo, 13. kovina, 14. Gospodov
praznik, 15. gora na Kranjskem,
16. osebni zaimke, 17. klicaj.

Dobljene besede napišite v na-
pisične vrste na strani stoječe po-
dobe; končnice teh besed, v čet-
verkotnikih s pikami zaznamo-
vanih, povedo vam od leve proti
desni čitane geslo slavnega, še
živečega vladarja.

(Rešitev in imena rešilcev v prih. listu.)

„Vrteo“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 30 kr.
— Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.

Izdajatelj, založnik in urednik **Ant. Kržiš.** — Natisnila Katoliška Tiskarna v Ljubljani.